

Intervju s sogovornico iz sveta mode.
Foto: Katja Smolar, Celje, 12. 7. 2012

Teren včasih zahteva različna prevozna sredstva.
Foto: Sebastjan Weber, Celje, 10. 7. 2012

pomena premoženjsko stanje ter široka izobrazba, ki seveda ni nujno zgolj formalna. Prav tako so pomembni družbena aktivnost, pojavljanje v določenih kavarnah, gledališčih, obiskovanje koncertov in podobno. Sodobno meščanstvo torej temelji na osnovah in vrednotah tradicionalnega meščanstva, ni pa več tako družbeno izpostavljeno, ne poudarja razlik ter svojega meščanstva ne »obeša na veliki zvon«. Sodobnega meščanstva tako ne dojemamo več kot družbenega sloja, temveč kot družbeni status, ki v nasprotju s pomenom družbenega statusa iz preteklosti, ko je ta imel zgolj in le ekonomsko vsebino, danes prinaša zlasti določen vpliv in ugled. Ključne lastnosti, po katerih naj bi bilo torej mogoče prepoznati sodobne meščane, so visoke moralne norme, ustrezen družbeni kapital, predvsem pa stanje duha.

Tjaša Novak, Špela Noč, Vita Zalar, Tjaša Kunst

Ostanki tradicionalnega načina meščanskega življenja v Celju

Ali lahko v Celju sploh še govorimo o tradicionalnem meščanstvu? Kako so se spreminjale meščanske navade, in predvsem, katere so se ohranile do danes? Med raziskovalnim delom smo opravile več intervjujev, predvsem s starejšimi prebivalci Celja. Pri tem smo ugotovile, da ljudje pojem meščanstva različno dojemajo in se na podlagi tega tudi različno opredeljujejo. Meščanstvo je med ljudmi najpogosteje definirano skladno z geografsko opredelitvijo, nekateri pa meščanstvo razumejo kot način življenja oziroma kot statusni simbol. Zadnji dan delavnice je bil namenjen kabinetnemu delu oziroma analizi zbranega gradiva ter predstavitvi rezultatov.

Ugotovile smo nekaj pglavitnih značilnosti meščanskega načina življenja pred drugo svetovno vojno, ki so se ohranile do danes. Ena od značilnosti so ostanki nekdanje oblačilne kulture. Od sogovornikov smo izvedele, da so se Celjani še nekaj let po vojni udeleževali promenade, kjer je bilo mogoče opaziti bolj razkošno oblečene meščane, nato pa so te razlike kmalu popolnoma izginile in vzpostavila se je nova elita. Značilnost, ki se je v veliki meri ohranila vse do danes, je druženje v kavarnah (predvsem v kavarni hotela Evropa) v krogu znancev in prijateljev. S tem je povezan tudi ritual, da gredo po dopoldanskem obisku tržnice

v kavarno, kjer se še danes srečujejo stalna omizja. Naslednji ohranjeni atribut meščanstva je redno obiskovanje gledališča in drugih kulturnih prireditev kot izkazovanje svojega socialnega statusa in omikanosti.

Razločevanje med javnim in zasebnim življenjem je še vedno zelo pomembno, zlasti pri oblačilni kulturi, saj se starejši meščani še vedno uredijo za vsakodnevni odhod v mesto. Ena od značilnosti meščanov ostaja družbena angažiranost, čeprav se manifestira na drugačen način kot v preteklosti. Včasih so se množično udeleževali v društvi, nekateri tudi kot mecen, danes pa individualno ohranjajo občutek povezanosti z dogajanjem v mestnem središču. Socialne mreže, ki so obstajale že pred drugo svetovno vojno, so se med starejšimi meščani ohranile do današnjega časa. Zgoraj navedene značilnosti so se seveda ohranile le pri peščici starejših prebivalcev Celja.

Naša ugotovitev je, da so značilnosti, ki so nekdanj odlikovale tipičnega meščana, že pretežno izginule oziroma se danes manifestirajo v veliko manjši meri. Poglavitni razlog za to sta druga svetovna vojna kot izredna prelomnica v družbenem razvoju in po njej drug družbeni red.

Polona Sitar in Tanja Kovačič

Meščanstvo kot vrednotna kategorija

Meščani so po pripovedovanju naših sogovornikov iz Celja nekoč bivali v mestu, njihov način življenja pa se je razlikoval od delavcev ali kmetov. Oblačili so se elegantno, upoštevali primerne družbene vrednote in predstavljali vzor drugim ljudem. Bili so družbeno angažirani, ljubili so svoje mesto in zanj skrbeli. Ker so izredno cenili izobrazbo, so stremeli vsaj h končanju gimnazije, k učenju tujih jezikov in igranju klavirja. V prostem času so potovali, obiskovali koncerte klasične glasbe, gledališča in baletne predstave, saj jih je odlikoval občutek za lepoto in umetnost.

Danes za pojem meščanstva geografski dejavnik bivanja v mestu nima več prvotnega pomena. Pomembnejši je ugled človeka, ki se zrcali na športnem, ekonomskem ali kulturnem področju. Koncept meščanstva je tako predvsem vrednotna kategorija in življenjski nazor, saj je meščan nekdo, ki je doberdelen in po-

maga soljudem, skrbi za svojo okolico, je odgovoren in pošten. Ponosen je na kraj, v katerem živi, in ima visoko razvito zavest o sobivanju z drugimi. Kot posameznik je sposoben funkcionirati v kolektivu, je samozavesten, odprt in predstavlja moralno avtoriteto. Tako je lahko meščan tudi kmet z opisanimi vrednotami in občutkom za lepo.

Meščanstvo se definira v nasprotju z malomeščanstvom. To nasprotje nekateri danes razumejo kot razmerje med elito in navidezno elito, med katero sodijo predstavniki nove slovenske elite, ki je nastala po osamosvojitvi republike Slovenije, predvsem v slovenski politiki. Po mnenju sogovornikov imajo ekonomsko in politično moč, nimajo pa prave vsebine – primernih vrednot in kulturnega kapitala. Tako meščani kot tudi malomeščani tvorijo lasten, zaprt krog ljudi, ki jih povezujejo sorodstvene in poročne linije, prehajanje med skupinama pa je skoraj nemogoče. Predstavniki teh skupin težko ločijo po zunanem videzu, saj se ne razlikujejo po oblačilih in stanovanjski opreми, toda med njimi vendarle obstajajo bistvene razlike.

Kakšen je torej malomeščan? Čeprav ima morda veliko materialnega bogastva, je omejen, nemoralen, sebičen, vzvišen in narcisoiden. Velja za obrekljivega in značajsko pokvarjenega. Malomeščan ni intelektualec in ni mu mar za druge ljudi. Oblači se z namenom, da bi na druge naredil vtis. V gledališče zahaja, da se lahko pokaže pred drugimi in da ima njegova žena izgovor za obisk frizerja, čeprav njena pričeska vselej izpade neprimerno. Kupuje stvari, ki jih ne zna uporabljati in skuša z materialnimi dobrinami oponašati meščansko kulturo, ki pa je ne zna napolniti z vsebino, zato je vedno obsojen na neuspeh. Nasprotno pa meščani ne živijo, da bi ugajali drugim, ampak ves čas ostajajo zvesti svojim kulturnim, socialnim in moralnim vrednotam.

Katja Smolar

Meščanke v Celju

Ena zanimivejših in vedno aktualnih tem je primerjava koncepta današnje ženske s konceptom ženske iz 19. in prve polovice 20. stoletja. Vloga slovenske meščanske ženske je bila v omenjenem obdobju strogo določena. Za tedanje družbo je bila značilna patriarhalna ureditev, kar pomeni, da so bili moški nosilci družbenega dogajanja. Bodisi kot izobraženci bodisi kot pomembne osebe iz gospodarske sfere so služili denar in preživljali svojo družino, hkrati pa se srečevali in družili v svojih krogih in s tem dopolnjevali svojo podobo meščana. Žene so bile matere in gospodinje, skrbele so za otroke in gospodinjstvo. »S sposobnostjo dobre in raznolike kuhinje se je kazala odličnost hiše, gospodinjstva ter nenazadnje ugled žene, ki je skrbela za kuho« (Starec 2008: 185). Ženske kot gospodinje so pogosto ostajale v senci svojih mož (to se je kazalo tudi v nazivih, npr. gospa profesorjeva). Pomembna prelomnica za ženski del slovenskega meščanstva je bila druga svetovna vojna oz. njen konec, saj so se začele ženske organizirati in pojavljati v javni sferi ter postale pomemben del družbenega življenja. Danes sta v večini družin zaposlena tako mož kot žena. Bistvena sprememba, ki sem jo

prepoznala tudi skozi fotografski objektiv, je podoba moškega kot očeta, ki se v svojem prostem času posveča svojim otrokom (podoba moškega z vozičkom) in prevzema določena gospodinj-ska opravila, ki so bila včasih zgolj v domeni žensk (npr. nakupovanje). O popolni enakopravnosti seveda še danes ni mogoče govoriti, prav gotovo pa lahko rečemo, da naša družba nekako stremlje k enakopravnosti spolov na večini področij.

Maša Flogie

Moda in oblačilna kultura

V meščanskem okolju je poleg izobrazbene ravni, stanovanjske kulture, predpisanih vzorcev vedenja ipd. imela pomembno težo tudi oblačilna kultura, s pomočjo katere je bilo mogoče potegniti ločnico med urbanim in ruralnim delom prebivalstva. Pomen oblačilne kulture je segal celo tako daleč, da je določal ne le ekonomski status človeka v družbi, ampak ga tudi uvrščal oz. izločal iz določenih družbenih krogov.

Dejstvo, da je bila oblačilna kultura »kot ustvarjena za uveljavljanje hierarhične delitve med posameznimi socialnimi sloji« (Tomažič 2008: 171), so potrdili tudi moji starejši sogovorniki, ki se še spominjajo mladosti, ki je bila delno prepletena s segmenti meščanstva. Obenem pa so me s pogovori in pomočjo primerjave sedanosti s preteklostjo – skupaj s teorijo o vse večji današnji posameznikovi svobodni izbiri oblačilnega videza – vodili k naslednjim ugotovitvam.

Vloga mode, ki jo je v 19. stoletju narekovalo meščanstvo, je začela izginjati, prav tako pa so se začele brisati meje med prebivalci urbanega in ruralnega okolja. Vrednote, ki so rasle sorazmerno s kvaliteto blaga in z raznimi modnimi dodatki, so se srečale s konkurenco – konfekcijo. Po mnenju sogovornice Vladimire so se nekateri elementi, ki so nekoč determinirali meščanstvo kot družbeni status, vendarle ohranili. Govorimo lahko o povsem konkretnih vzorcih (klasična moška obleka, vezene, čipke, amuleti, perle ...) kot tudi o simbolni ravni, ki vključuje meščanske promenade ter ločevanje med meščanstvom in malomeščanstvom – le da se to pojavlja v drugačni obliki. Meščanske promenade so nadomestile razne javne prireditve, gala večeri, obiski gledališč ipd. Ločevanje na elito in tako imenovano »kvazi elito« pa je primerljivo z nekdanjim statusom meščana in malomeščana.

Po mojem mnenju elementi meščanske oblačilne kulture niso v celoti izginili, ampak so se transformirali v nove pojavne oblike. »Sodobno meščanstvo« pa je izgubilo vlogo statusne kategorije ter moč podajanja smernic in vzorcev oblačilne kulture.

Vira

STAREC, Saša: Ženski svet: Ženske, meščanska kuhinja in gospodinjstvo. V: Jože Dežman, Jože Hudales in Božidar Jezernik (ur.), *Slovensko meščanstvo od vzpona nacije do nacionalizacije (1848–1948)*. Celovec: Mohorjeva založba, 2008, 185.

TOMAŽIČ, Tanja: Oblačila, noša in slovensko meščanstvo. V: Jože Dežman, Jože Hudales in Božidar Jezernik (ur.), *Slovensko meščanstvo. Od vzpona do nacionalizacije (1848–1948)*. Celovec: Mohorjeva založba, 2008, 171.